

VÁLKA MALÉ INTENZITY A ETNICKÉ KONFLIKTY VE STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPĚ

Nové vydání klasické knihy generála Franka Kitsona **"Operace malé intenzity: převraty, vzpoury a udržování míru"**, Londýn 1991, je jedním z důkazů obnovení zájmu (alespoň na Západě) o doktrínu a vedení konfliktů malé intenzity. Nedávno pozemní vojsko a letectvo USA nově zpracovaly tuto problematiku a společně vydaly příručku **"Vojenské operace v průběhu konfliktů malé intenzity"** (1989). Dosavadní strategický přehled NATO také zdůrazňoval nezbytnost operační pružnosti a nových přístupů k nejadernému ohrožení.

Pozornost, která je této problematice věnována, je především důsledkem ukončení studené války. Čím dále tím více je velká mezinárodní válka v Evropě značně nepravděpodobná, ale objevují se jiné možné formy a zdroje konfliktů, které mohou na evropském kontinentu nastat. Pozornost Západu upoutává zejména značná geopolitická nestabilita jak ve střední a východní Evropě, tak i v bývalém Sovětském svazu, kterou vyvolal zánik komunistické moci. Obnovený politický dynamismus v této oblasti je vzrušujícím a zdravým vývojem; zároveň však existují značné obavy, že cena za osvobození nových politických sil bude velmi vysoká, protože se toto osvobození uskuteční pravděpodobně formou lokálního násilí, národnostního napětí a mezietnických bojů. Známý americký politolog Samuel Huntington napsal, že: **"Největší ohrožení, které demokracie vytváří pro bezpečnost, vzniká z možností poskytovaných politickým vůdcům a skupinám apelovat na etnickou loajalitu a na etnické zájmy."**

V závěrech dokumentu Římského summitu NATO v listopadu roku 1991 bylo podobné stanovisko vyjádřeno takto: **"Je málo pravděpodobné, že ohrožení bezpečnosti aliance bude vyplývat ze záměrné agrese proti území spojenců, nýbrž spíše bude vyplývat z vážných ekonomických, sociálních či politických potíží, včetně etnického soupeření a teritoriálních sporů, před nimiž stojí mnoho zemí ve střední a východní Evropě. Situace v bývalém Sovětském svazu vyvolala i další znepokojení. E. Ševarnadze v projevu z 18. února 1991 při zahájení činnosti svého etnicko-politického střediska v Moskvě řekl, že: "Nejnáléhavějším problémem bývalého Sovětského svazu je etnický konflikt."** Podle údajů střediska během posledních čtyř let zahynulo v etnických srážkách přibližně 10 000 lidí; problémy v budoucnu mohou zahrnovat Jižní Osetii, německé etnické menšiny anebo Tatarstán.

Proto je nutné, aby vojska NATO a bývalé Varšavské smlouvy, která se done-
dávná pilně připravovala na konvenční vojenské operace, vzala tyto nové formy
ohrožení bezpečnosti v úvahu a již dnes se na ně připravovala. Etnické spory však
s největší pravděpodobností nebudou vedeny klasickým způsobem, k němuž jsou
pravidelné armády vycvičeny. Není vůbec jasné, zejména na Východě, zda jsou
ozbrojené síly schopny řešit bezpečnostní problémy budoucnosti.

Historie potvrdila, že evropské armády jsou velmi důkladně připraveny k vedení
bojové činnosti velkého rozmachu, tj. k vedení klasických vojenských operací.
Nejnovějším důkazem toho byl úžasný úspěch spojenců v oblasti Perského zálivu.
Na druhé straně byly evropské armády skoro vždy poraženy menšími uskupeními
nepravidelných jednotek vedoucích partyzánskou válku, vzpouru, povstání,
subversi, nebo používající tzv. "třetí globální taktiku", která dokáže nepříteli
způsobit maximální škody za minimální cenu (útoky ze zálohy, úkladné vraždy,
teroristická činnost atd.). Toto platí od doby, kdy Xenophon pochodoval Persií ve
4. století před n. l., až do současné doby, kdy byla Francie poražena v Indočíně
a v Alžíru, USA ve Vietnamu a SSSR v Afghánistánu. Stejně tak minulého roku
Jugoslávská lidová armáda nebyla připravena k vedení bojové činnosti ve městech
proti Slovincům. Ti přitom byli většinou nedostatečně vyzbrojeni, a to pouze
lehkými stříelnými zbraněmi, protitankovými zbraněmi, minomety a ručními pro-
tiletadlovými raketami, kterými stříleli většinou nazdařbůh na nechráněné vrtulníky
Jugoslávské lidové armády. Tato armáda byla sice vycvičena k boji proti obrněným
divizím, k vedení vyčerpávající války v horách podle jugoslávské válečné doktríny,
ale byla málo připravena k vedení bojové činnosti proti taktice nepravidelných
jednotek slovinského odporu, a z tohoto důvodu se Jugoslávská lidová armáda
musela z tohoto prostoru rychle stáhnout.

Nepravidelnými operacemi malé intenzity se s největší pravděpodobností budou
vyznačovat v nejbližší budoucnosti i konflikty v Evropě, zejména v její východní
části a na Balkáně. Britský stratég Liddel Hart již v roce 1963 napsal: "Očekává
se, že kampaně tohoto druhu budou pokračovat dále, protože jenom takový
druh války je slučitelný s podmínkami současné doby, který poskytuje
možnosti zneužít sociální nespokojenosti, rasistického vření a nacio-
nalistické horlivosti." Také někteří západní vojenští odborníci již začali označovat
taktiku T. E. Lawrence, Mao Tse Tung, Che Guevary, Xan Fieldinga nebo
generála Grivasa za taktiku současné války, i když podobnou taktiku popisuje již
staročínský stratég Sun-Tsu. Srbsko-slovinská válka, krveprolití v Náhorním Kara-
bachu, Moldavě, Bosně a Hercegovině do značné míry potvrdily předpověď
Liddella Harta. Ve všech těchto situacích sociální nespokojenost zradikalizovala
obyvatelstvo, rasistické vření zhoršilo situaci a nacionalistická horlivost takovému
zneužití síly propůjčila falešnou legitimitu. Všechny tyto výsledky považujeme za
etnické konflikty vedené nepravidelnými vojenskými silami.

Ve všech těchto etnických konfliktech došlo při vedení bojové činnosti ke střetnutí
obyvatelstva s pravidelnými útvary armády. Tato kombinace většinou pak vede
k improvizaci a partyzánské taktice, s níž se pravidelné branné síly vypořádávají
značně obtížněji než s taktikou pravidelných nepřátelských vojsk. To je dáno
nevycvičeností pravidelné armády k vedení takového druhu bojové činnosti.
Například Jugoslávská lidová armáda neměla žádné zkušenosti se zvládnutím

demonstrací anebo s policejními metodami. Neměly je ani sovětské jednotky, které surově zaútočily na sročený dav abcházských nacionalistů v Tbilisi 14. dubna 1989. Tento postup se skoro stejně opakoval, když 13. ledna 1991 sovětská výsadbářská přepadla televizní vysílač a studio ve Vilniusu. Na demonstranty zaútočili jak samopaly, tak tanky. Z jejich činnosti lze předpokládat, že neprošli takovým výcvikem a nemají takové vybavení, které by jim umožňovalo, aby se mohli v podobných situacích chovat citlivěji a přitom používat minimální represivní sílu.

Všechny armády mají své síly zvláštního určení, které jsou zaměřeny proti nekonvenčnímu ohrožení bezpečnosti: britská SAS, SEALs Spojených států amerických, francouzský 2. výsadebný pluk cizinecké legie, nebo "sovětská" 105. gardová vzdušná výsadebná divize (tato divize byla mezi sovětskými vojsky téměř jediná, která se dokázala přizpůsobit partyzánské válce vedené v Afghánistánu). Avšak takové speciální síly zůstávají na periférii pravidelných vojsk. Armády v Evropě byly vždy organizované, vybavené a vycvičené tak, aby mohly čelit největšímu ohrožení svého státu. Nyní po ukončení studené války se nebezpečí radikálně změnilo, ale armády nikoli.

Doufám, že tento článek vyvolá diskusi o tom, zda výcvik armády a operační doktrína ČSFR jsou adekvátní k současným bezpečnostním problémům státu, když již neexistuje rozdělení na protistojící bloky. Článek si klade otázku, zda dnes mohou současné ozbrojené síly východní části světadílu účinně zabránit vypuknutí nacionalistického násilí. Jedním z problémů je například problém "**posuzování významu**". Bloková homogenita vnucená státům Varšavské smlouvy znamenala, že nejvyšší vojenští velitelé nemuseli hledat a posuzovat odpovědi na každou možnou úroveň ohrožení, jež by mohlo nastat, kromě hromadné odvety proti napadení paktem NATO. Dnes se také často zdá, že obranné plánování ve střední a východní Evropě ignoruje "**posuzování významu**". Tím chci říci, že doktríny a plány zřejmě málokdy rozlišují a vyjadřují reakce na různé druhy ohrožení. Např. jednotlivé státní vojenské doktríny naznačují, že neexistují odlišná opatření pro variabilní reakce na jaderné či konvenční ohrožení, na vedení guerillových bojů na vlastním území nebo za hranicemi, nebo na vnitrostátní sociální nespokojenost.

Jedním ze způsobů, kterým by bylo možno tuto problematiku řešit, je vytvoření armádních jednotek vycvičených k udržení klidu, ke zvládnutí davu a k používání policejních metod podle vzoru jednotek Velké Británie v Severním Irsku (Royal Ulster Constabulary) atd. Mohly by se stát normálním prvkem bezpečnosti a obrany státu, jestliže úřady skutečně předvídají nebezpečí, které vyplývá z neklidné sociální nestability způsobené ekonomickým úpadkem, protože tento ekonomický úpadek může vést až k propuknutí nacionalismu a etnického napětí. I když se armádní struktura bude lišit od státu ke státu a bude záviset na vlastní situaci dané země, přesto v hlavních rysech uvedu čtyři oblasti, kde konflikt malé intenzity vyžaduje přístupy odlišné od pravidelných vojenských operací:

● Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, především vzhledem k situaci, která nastala v Severním Irsku, je armáda zvyklá na úzkou spolupráci s místní policií. Spolupráce mezi armádou a policií tak může být rozhodujícím prvkem ve vedení nepravidelných vojenských operací. Jak zjistili Francouzi v Indo-

číně a Britové v Malajsku, internování inteligence, které uskutečnila armáda společně s policií, sehrálo důležitou roli v zápase proti vzbouřencům.

● Také výcvik v nasazení minimální síly hraje za takových operací rozhodující roli. Francouzská brutalita v Alžíru a americké přehnané spoléhání na palebnou mohutnost ve Vietnamu přímo přispěly k jejich porážce. Totéž platilo i o sovětské brutalitě, jak jsem uvedl již dříve.

● Povaha nepravidelných vojenských operací potřebuje taktickou pružnost, která potom přímo vyžaduje také decentralizaci velení. Princip hierarchie velení, který vyžaduje vedení pravidelné války, musí být podřízen vypětosti a iniciativě nižších důstojníků a poddůstojníků, kterou podporuje plukovní organizace.

● Používání moderního průzkumného a spojovacího vybavení je za takových operací velmi důležité. Dosáhnout způsobilosti používat takové vybavení je důležitou součástí výcviku mírových sil OSN v Kambodži a Chorvatsku. Při vedení boje proti nepříteli v této situaci je hlavním úkolem především nepřitele zjistit. Proto bude mít za konfliktu malé intenzity vyvolaného průměrně mobilními, lehce vyzbrojenými etnickými skupinami rozhodující význam účelná výměna informací mezi veliteli v terénu a hlavním velením.

Na závěr připomenou, že etnická a nacionalistická střetnutí, která existují a zřejmě budou i nadále existovat v Evropě i po skončení studené války, nejsou konec konců problémem vojenským, a to proto, že když je společnost zranitelná protesty a sváry, jež jsou motivovány etnickými rozdíly, pak ani vojenské operace a mírové mise neposkytují žádná dlouhodobá řešení. Společnost sama musí napravit poměry, které vytvářejí problémy. V otevřené společnosti se vždy klade zásadní otázka: jaké protesty jsou legitimní a co ohrožuje bezpečnost. Úkolem obyvatelstva je volit odpovědné vlády a úkolem armády je plnit příkazy vlády. Pouze tímto způsobem se může armáda bránit proti konfliktům malé intenzity, aniž by překážela společnosti v jejím normálním rozvoji.

Literatura:

● Samuel P. Huntington: "Democratization and Security in Eastern Europa", v knize P. Volten, ed., *Uncertain Futures: Eastern Europa and Democracy* (New York: Institute for East-West Security Studies, Occasional Paper Series no 16, 1990), str. 48.

● *Jane's Defense Review*, 16. listopad 1991, str. 926.

● *RFE/RL Daily Report*, c. 31, 14. únor 1992.

● B. H. Liddell Hart, Úvod ke knize Mao Tse Tung a Che Guevary, *Guerilla Warfare* (Cassel 1962).

● Thomas R. Mockaitis: "A New Era of Counterinsurgency," *RUSI Journal* (Jaro, 1991).